

Primerjava novel Plašč in Jeprški učitelj

Dejstvo je, da se je Simon Jenko pri Jeprškem učitelju zgledoval po Gogoljevi noveli Plašč. Akakija Akakijeviča, ubogega titularnega svetnika je iz surove in brezobzirne ruske družbe prestavil na slovenska tla. Pa je takratna slovenska družba premogla enako mero nečlovečnosti kot ruska?

Jeprški učitelj je, po podrobnejši primerjavi, vendarle na boljšem. V obeh novelah se pojavi kanček sočutja pri posameznikih. Ko so se redni gostje Cvirnarjeve gostilne hudovali nad učiteljem in njegovimi napakami, se v njih prebudi sočutje:

" Odpravili bi ga kaj lahko, " se oglasi nekdo med kmeti, " saj mora iti, če mi hočemo; ali pomisliti je pa vendar, kako bo potem živel; mož je že priletel."

" Od koga bi pa ti živel, ko bi ne bil svoje žive dni nič drugega delal, kakor pil in numare tuhtal? "

" S trebuhom bi šel za kruhom in to bi naš šolmošter tudi moral storiti. Ali pa bi bilo lepo od nas, če bi se ga tako znebili, in potem pa tudi, kaj bodo prihodnji gospod rekli? "

Človečnost se prebudi tudi v Šmarskem kaplanu, ko se iz učitelja ponorčuje in opazi, da ga je posmeh prizadel:

Učitelj bi se bil v zemljo pogreznil, tako ga je stresalo. Črno se mu stori pred očmi in tako pusto v glavi, kakor bi bil vihar vse misli pometel iz nje. Ne iz premisleka, ampak bolj ponevedoma sname vago, pobere kembelj, izprazni ruto ter zgine po stopnicah. Na zardelem licu in na zalitih očeh, ki niso nobene reči razbrale, ampak naravnost strmele, se mu je bralo, kako da kuha v njegovem srcu.

Ko duhovni vidijo, kako spehan se je učitelj proč podal, stopijo za njim, da bi prijazna beseda zopet popravila, kar je morebiti poprejšnje obnašanje pregrešilo. Ko pa na hišna vrata potrkajo, se nihče ne oglasi...

V Plašču je Gogolj vpletel postransko osebo, ki se je ob zasmehovanju Akakija nenadoma zavedel krutosti svojih kolegov:

Na vsa ta nagajanja Akakij še besede ni odgovoril, kakor da sploh žive duše ni pred njim; vse to še malo ni vplivalo na njegovo delo; naj so mu še tako nagajali, ni v pisanju naredil nobene napake. Le ko so

vsiljivci postali prenadležni, ko so ga drezali v roko in mu ovirali pisanje, je rekel: " Dajte no mir, kaj mi nagajate! " In nekaj nenavadnega je zazvenelo v teh besedah in glasu, s katerim je to rekel. Nekaj, kar je zbudilo sočutje. Neki mladenič, ki je nedavno nastopil službo in je po zgledu drugih začel zasmehovati Akakija, je nenadoma utihnil kakor od strele zadet. Poslej se je nekako vse spremenilo okrog njega in razodelo v drugačni luči. Nekakšna nadnaravna moč ga je odbila od tovarišev, s katerimi se je sprijateljiv, misleč, da so spodobni, lepo vzgojeni ljudje. In še dolgo potem, celo v najbolj veselih trenutkih, mu je stopal pred oči pritlikavi uradnik s plešo na čelu in s presunljivim glasom: " Dajte no mir, zakaj me žalite? " Iz teh presunljivih besed pa so zvene le še druge: " Saj sem tvoj brat! " Ubogi mladenič je skrtil lica v dlani in marsikdaj kasneje v življenju se je zgrozil, ko je videl, koliko krutosti, koliko surove grobosti se skriva v uglajenem, omikanem svetovljanstvu in - bog se usmili! - celo v takem človeku, o katerem menijo vsi, da je plemenit in pošten...

General pa je po strogem ravnanju z Akakijem " skoraj začutil usmiljenje " :

Resnici na ljubo moramo vsekakor povedati, da je general kmalu po odhodu nesrečnega, v tla steptanega Akakija Akakijeviča začutil skoraj usmiljenje. Saj mu sočutje ni bilo tuje, srce je imel odprto za marsikakšno pobudo, le generalski našitki so ga ovirali, da ni mogel razodeti svojih blagih čustev.

Pri primerjavi odlomkov iz Jenkove novele z odlomki iz Plašča sem opazil, da slovenska kmečka družba vendarle ne bremeni posameznikov tako hudo kot ruska. V Cvirnarjevi gostilni se je celo razplamentela razprava, ali je nagnati učitelja s trebuhom za kruhom sploh moralno dejanje, v Plašču pa je uradnika, ki se je zavedel brezobzirnosti, družba že tako utesnjevala, da je svoje razkritje zadržal zase. Tudi general je bil svojim našitkom zvest, ni razkril svojega usmiljenja drugim, kajti breme in "obveznosti" ruske družbe so bile prevelike, medtem ko je "duhovni" le obiskal učitelja ter mu s tem pokazal svoja čustva.

Na splošno, če bi moral za čtivo na samotnem otoku izbirati med Gogoljevim Plaščem in Jenkovim Jeprškim učiteljem, bi izbral Plašč zaradi humorja in grotesknosti, ki je skrit v njem. Do zdaj še nisem vedel, da se lahko med branjem realistične knjige tudi nasmeješ.

Verjetno se boste spraševali, kaj me je prijelo, da se spuščam v take podrobnosti medtem ko glavnih skupnih značilnosti in razlik še omenil nisem. Moja teza se vam gotovo zdi čudna in zgrešena. O primerjavi teh dveh novel bi jih veliko lahko napisalo celo knjigo. Gotovo je bilo o tej temi že veliko napisanega. In prav tako gotovo bi, če bi se lotil splošnih primerjav, napisal kar je že bilo napisano. Tako pa sem

mogoče napisal nekaj novega. Pa čeprav čisto postransko ali pa zgrešeno stvar. Tak esej, ki sem ga napisal samo iz lastnih razmišljanj mi bo zmeraj pomenil največ, pa čeprav tega ocene včasih ne kažejo.